

The Abraham Arbesfeld
Kollel Yom Rishon

Sunday Morning Learning Program for Men

WWW.KOLLELYOMRISHON.ORG

**בענין ברכת
בורא נפשות
רבות**

Rabbi Meir Twersky
יא' שבט תשע"א • January 16, 2011

(1) תלמוד בבלי – מס' ברכות (לז).

קא משמע לן, כל שיש בו. ואי אשמעינן כל שיש בו, הוה אמינא כל שיש בו חמשת המינים - אין, אבל אורז ודוחן - לא, משום דעל ידי תערובת; אבל איתיה בעיניה - נימא אפילו אורז ודוחן נמי מברכין עליו בורא מיני מזונות קמשמע לן: כל שהוא מחמשת המינים הוא דמברכין עליו בורא מיני מזונות; לאפוקי אורז ודוחן, דאפילו איתיה בעיניה - לא מברכין בורא מיני מזונות.

ואורז [ודוחן] לא מברכין בורא מיני מזונות? והתניא: הביאו לפניו פת אורז ופת דוחן - מברך עליו תחלה וסוף כמעשה קדרה; וגבי מעשה קדרה תניא: בתחלה מברך עליו בורא מיני מזונות ולבסוף מברך עליו ברכה אחת מעין שלש! - כמעשה קדרה, ולא כמעשה קדרה; כמעשה קדרה - דמברכין עליו תחלה וסוף; ולא כמעשה קדרה, דאילו כמעשה קדרה - בתחלה בורא מיני מזונות ולבסוף ברכה אחת מעין שלש, ואילו הכא, בתחלה מברך עליו שהכל נהיה בדברו, ולבסוף בורא נפשות רבות וחסרונן על כל מה שבראת. - ואורז לאו מעשה קדרה הוא? והתניא, אלו הן מעשה קדרה: חילקא, טרגיס, סולת, זריז, וערסן, ואורז! - הא מני - רבי יוחנן בן נורי היא; דתניא, רבי יוחנן בן נורי אומר: אורז מין דגן הוא, וחיבין על חמוצו כרת, ואדם יוצא בו ידי חובתו בפסח; אבל רבנן לא. - ורבנן לא? והתניא: הכוסס את החטה מברך עליה בורא פרי האדמה; טחנה אפאה ובשלה, בזמן שהפרוסות קיימות - בתחלה מברך עליה המוציא לחם מן הארץ ולבסוף מברך עליה שלש ברכות, אם אין הפרוסות קיימות - בתחלה מברך עליה בורא מיני מזונות ולבסוף מברך עליה ברכה אחת מעין שלש; הכוסס את האורז מברך עליו בורא פרי האדמה; טחנו אפאו ובשלו, אף על פי שהפרוסות קיימות - בתחלה מברך עליו בורא מיני מזונות, ולבסוף מברך עליו ברכה אחת מעין שלש. מני? אילימא רבי יוחנן בן נורי היא, דאמר אורז מין דגן הוא - המוציא לחם מן הארץ ושלש ברכות בעי ברוכי! אלא לאו - רבנן היא, ותיבתא דרב ושמואל! תיבתא.

אמר מר: הכוסס את החטה מברך עליה בורא פרי האדמה. והתניא: בורא מיני זרעים! - לא קשיא: הא רבי יהודה, והא רבנן; דתנן, ועל ירקות אומר: בורא פרי האדמה; רבי יהודה אומר: בורא מיני דשאים.

אמר מר: הכוסס את האורז - מברך עליו בורא פרי האדמה, טחנו אפאו ובשלו, אף על פי שהפרוסות קיימות - בתחלה מברך עליו בורא מיני מזונות, ולבסוף ברכה אחת מעין שלש. - והתניא: לבסוף ולא כלום! - אמר רב ששת: לא קשיא: הא רבן גמליאל והא רבנן. דתניא, זה הכלל: כל שהוא משבעת המינים, רבן גמליאל אומר: שלש ברכות, וחכמים אומרים: ברכה אחת מעין שלש. ומעשה ברבן גמליאל והזקנים שהיו מסובין בעלייה ביריחו, והביאו לפניהם כותבות ואכלו, ונתן רבן גמליאל רשות לרבי עקיבא לברך. קפץ וברך רבי עקיבא ברכה אחת מעין שלש. אמר ליה רבן גמליאל: עקיבא, עד מתי אתה מכניס ראשך בין המחלוקת! אמר לו: רבינו, אף על פי שאתה אומר כן וחברייך אומרים כן, למדתנו רבינו: יחיד ורבים הלכה כרבים. רבי יהודה אומר משמו: כל שהוא משבעת המינים

(2) רש"י (שם)

ולא כלום - כלומר אין טעון מברכות פירות ארץ ישראל ולא כלום, אלא בורא נפשות רבות, ככל מידי דליתיה משבעת המינים.

(3) תוס' (שם)

בורא נפשות רבות וחסרונם - כמו לחם ומים שאי אפשר בלא הם ועל כל מה שברא להחיות בהם נפש כל חי כלומר על כל מה שבעולם שגם אם לא בראם יכולין העולם לחיות בלא הם שלא בראם כי אם לתענוג בעלמא כמו תפוחים וכיוצא בהן ומסיים ברוך חי העולמים ובירושלמי ברוך אתה ה' חי העולמים.

(4) טורי זהב – או"ח (רז:א)

ברוך חי העולמים. - הטעם שבגמ' דידן לית בה חתימה כלל ובירושלמי יש ברוך אתה ה' חי עולמים וע"כ אנו חותמים בלא שם ופי' בנ"ר מבואר בטור דנותן שבח לו יתברך על שברא דברים הכרחים כגון לחם ודברים מועילים אף שאינם הכרח כגון פירות על הכרחים אומר וחסרונן ועל השאר יאמר כל מה שברא להחיות כו':

(5) משבצות זהב להפר"מ (שם)

א) ברוך. עיין ט"ז. ברכות ל"ז א' בתוספות ד"ה בורא, יע"ש. ומשמע לכאורה דמאן דחתיים ברוך אתה ה' חי העולמים סובר ב' ברכות הם מברכין, על שברא נפשות וחסרונם ועל מה שברא לתענוג להחיות ולהשיב נפש ג"כ מברכין ברוך אתה ה' חי העולמים, ומאן דלא חתיים סובר ברכה אחת היא וחסרונם מוטל על כל מה "שבראת" כו' עיין בפוסקים, ואין הכרע די"ל בין לגירסא זו או זו יכול לגרוס ברא או בראת, וקיימא לן [ברכות מ, ב] כל המשנה מוטבע שטבעו חז"ל לא יצא, במקום שאמרו להאריך לא יקצר ולקצר לא יאריך [שם יא, א במשנה] והיינו לחתום או שלא לחתום, אלא

דפסקינן כגמרא דילן. ומכל מקום מסיימין ברוך בלא שם, אז אין קפידא ולא הוה משנה כהאי גוונא, כיון שלא הזכיר שם לא הוה חותם, ונפקא מינה כל הברכות שאמרו שלא לחתום אם חתם בלא שם יצא ולא הוה משנה ממטבע שטבעו חז"ל כדחזינן כאן

(6 תשובות הרשב"א (ח"א סי' קמט')

שאלת מהו לחתום בברכת בורא נפשות רבות? לפי שראיתי כתוב בשם רבני צרפת שחותמין בה ברוך אתה ה' חי העולמים. ותמיהא מילתא א"כ מפני מה קראוה לא כלום? דמאחר שחותמין בה מאי שנא מברכת מעין שלוש? תשובה אתה שמעת אני לא שמעתי ולא ראיתי מי שחותם בה. אבל מה שהוקשה לך שאם כן מפני מה קראוה לא כלום ודנת מפני שאין חותמין בה. הא ליתא דאטו כל ברכה שאין חותמין בה קרויה לא כלום? והלא כל ברכת המצות והפירות פותחות ולא חותמות. ואף אם תמצא לומר דשאני הכא דהיא ברכה אחרונה וכולן פותחות וחותמות הא נמי ליתא. דלמערבאי דמברכי בתר דמסלקי תפילייהו לא מברכי אלא אשר קדשנו במצותיו וצונו לשמור חקיו. וכן אחרות יש ולא קראוה ולא כלום. ומה שקראוה לזו ולא כלום אומר אני מפני שאינו מברך על הדבר שנהנה ממנו. וכל שאר הברכות מברך על הדבר כגון לשמור חקיו וכן על כסוי וכן על כל המצות ועל הפירות ועל המצות ועל הפירות הוא מברך. ואפילו ברכת שהכל שאינו מזכיר הדבר אלא על דרך כלל מכל מקום הרי הוא כולל מה שנהנה ממנו בכלל הדברים שנתהוו במאמרו לדמות מהן. אבל בברכת בורא נפשות אינו כן שאינו מזכיר בברכה הדבר שנהנה ממנו לא בפרט ולא בכלל. שאינו אומר בורא מינין הרבה למלאת חסרון הנפשות שבה. אלא אדרבא הוא מברך על שברא נפשות רבות שחסרות וצריכות למה שברא. על כן קראוה לא כלום.

(7 רא"ש (ז:יט))

גרסי' בפ' בני העיר (דף כח א) אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן כל ת"ח שמברך לפניו אפי' כהן [גדול] עם הארץ אותו ת"ח חייב מיתה שנאמר כל משנאי אהבו מות אל תקרי משנאי אלא משנאי אבל כהן תלמיד חכם מצוה לאקדומי דאמר מר הנזקין (דף גט ב) וקדשתו לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון ולברך ראשון וליטול מנה יפה ראשון:

(8 מגן אברהם (רח:כו))

על הספק - כ' בלבוש שאם אכל פירא ואינו יודע אם הוא מז' המינין לא ישתה יין ויכלול בו על העץ וטוב יותר לברך בנ"ר וצ"ע עכ"ל, ול"ג דאם אין לו שום דבר לכלול בתוכו טוב יותר לברך על העץ דיוצ' ממ"נ כמ"ש סי"ג ואם הוא משק' לא יברך כלל אחריו כמ"ש הפוסקים דיותר יש לחוש לברכ' לבטלה מלאוכלן בלא ברכה דכל הברכות דרבנן:

(9 מגן אברהם (רי:א))

נ"ל דכל האוכלין מצטרפים לכזית אכל חצי זית מז' מינין וחצי זית אחר מברך אחריהם בנ"ר (כ"ה) ונ"ל דה"ה פת ודבר אחר וכל המשקין מצטרפין לרביעית אבל האוכל והשותה אין מצטרפין עס' תרי"ב ואמרו ביומא ציר שע"ג ירק מצטרף ולא אמרי' משקה הוא דכל אכשורי אוכל' (משקה הבא למתק האוכל) אוכלא הוא וה"ה בפת השרוי במשקה או ביין וכ"מ בתוס' זבחים דף ק"ט ע"א עמ"ש סי' ר"ה ס"ב וצ"ע ברוטב של בשר אם מקרי אוכל ובחולין דף ק"כ פירש"י ציר שע"ג הירק משקה היוצא מן הירק א"נ שהיו מטבילים מאכלן בציר ואף ע"ג דמשקה הוא ותנן האוכל והשותה אין מצטרפין ה"מ אכל ושתה דקים להו לרבנן דלא מיתב' דעתיה בהכי אבל ציר שע"ג הירק קים להו לרבנן דמיתב' דעתיה עכ"ל, א"כ דוקא ציר שע"ג ירק וכ"כ הרמב"ם מכשירי האוכל המעורבים עם האוכל הן כאוכל עכ"ל, משמע דרוטב אינו מצטרף וכ"מ ממ"ש סי' קנ"ח ס"ה ואם אכל מעט וחזר ואכל מעט אם שהה יותר מכא"פ נ"ל דאין מצטרף וכמ"ש סי' תרי"ב וכ"מ ביומא דף פ' דלא מיתב' דעתיה בהכי וכ"מ מפירש"י דפירש דטעמא דבעי כזית בברכה אחרונה היינו משום דכתיב אכילה ואכילה בכזית ואם כן בחלב ודם ובכל איסורין נמי כתיב אכילה ואם שהה בכא"פ לא מיקרי אכילה וה"ה לענין ברכה וכ"מ ממ"ש סי' ר"ח ס"ט ועס' תע"ה ס"ו ולענין שתיה עס' תרי"ב שיעור הצירוף ובע"ה סי' ר"ז כתב בשם כ"ה לחלק בין י"ה לב"ה וס"ל דבב"ה אפי' שהה יותר מכא"פ מצטרף ול"ג כמ"ש דהא כל אסורין שבתורה שוין ליה בזה, ונ"ל דאם אכל פחות מכשיעור והלך לחוץ וחזר למקומו דצריך לברך שנית בתחלה אפי' בפת דהא אין טעון ברכה אחרונה ודינו כשאר דברים ולכן צ"ע אם חזר ואכל פחות מכשיעור אם מצטרפין דהוי כמו היסח הדעת ונ"ל דמצטרפין עמ"ש סי' קע"ז וכ"מ סי' קס"ח:

(10 הגהות רעק"א (שם))

(א) האוכל פחות מכזית. כזית ונצטמק אין מברכים לאחרי' אא"כ דחזר ונתפח ואם לא היה כזית ונתפח ונעשה כזית הוי ספק גן המלך סי' קכ"ד:

(11) תוס' – מס' ברכות (לט).

בצר ליה שיעורא - היינו דוקא בברכה שלאחריו דבעינן שיעור אבל בברכה שלפניו אפילו פחות מכשיעור דאסור ליהנות בעולם הזה בלא ברכה בין לענין אכילה בין לענין שתיה אבל בברכה שלאחריו בעינן שיעור מלא לוגמיו על כן יש לזהר לשתות מכוס של ברכה מלא לוגמיו כדי שיברך לאחריו מעין ג' ברכות והר"י היה אומר בבורא נפשות כיון דלאו ברכה חשובה היא אפי' בבציר משיעורא מברכין בורא נפשות רבות ולא נראה דכיון דבורא נפשות תקנוה כנגד על הגפן כי היכי דעל הגפן בעי שיעורא בבורא נפשות רבות נמי בעי שיעורא ובירושלמי ר' יוחנן היכי בריך אזית הא לא הוי שיעורא וקאמר משום בריה דאפילו לא אכל אלא פרידה אחת של ענב או פרידה אחת של רמון בעי ברוכי משום דבבריה מברכין אפילו פחות מכזית וחולק על גמרא דידן כדמשמע הכא א"כ אין הלכה כמותו של ירושלמי וה"ר יוסי היה מפרש שהירושלמי אינו חולק על הגמרא שלנו דהכא מיירי שהוסרו הגרעינים ונמלח אם כן לא היה כברייתו אבל אם אכלו שלם אפי' אם היה פרידה אחת של רמון מברך עליו תחלה וסוף וגמרא ירושל' היה סבור שהזית היה שלם ולכך הוצרך לתרץ באותו ענין דאכל פרידה דבריה ואינן חולקים יחד ועוד יש בירושלמי היכא דברין אתורמוסא למיכליה ונפל מידיה ושקל אחרינא בעי ברוכי זמנא אחריתי ופריך מאי שנא מאמת המים פירוש דמברך לשתות והני אזלי והני אחריני נינהו וא"צ לברך פעם אחרת ומשני הכא הוה דעתו מתחלה לזה שהיה יודע שילכו להן אבל בתורמוסא לא ידע שיפלו מידו ויאמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד משום דהוה ברכה לבטלה וכן נכון לומר על כל ברכה לבטלה בשכמל"ו.

(12) רא"ש (ו:טז)

א"ר חייא בר אבא אני ראיתי את ר' יוחנן שאכל זית מלוח וברך עליו תחלה וסוף א"ל רבי ירמיה בר אבא לרבי זירא האי זית מלוח כיון דשקלתיה לגרעיניתיה בצר ליה שיעורא. אברכה אחרונה קבעי אבל ברכה ראשונה אפילו כל זהו מברך דאסור ליהנות מן העולם הזה בלא ברכה. וכן פירש"י בסוכה פרק הישן (דף כו ב) גבי עובדא דרבי צדוק שהביאו לו פחות מכביצה ואכלו חוץ לסוכה ולא בריך אחריו דמשמע הא לפניו בריך וה"נ אמרינן בירושלמי דפירקין דכל שאומרים עליו שלש ברכות אומר לפניו המוציא לחם מן הארץ כל שאין אומרים עליו שלש ברכות אין אומרים לפניו המוציא לחם מן הארץ התיבון הרי פחות מכזית שאין מברכין עליו שלש ברכות לא יברכו לפניו המוציא. א"ר יעקב ברבי אחא לשאר מינין נצרכה פי' לא אתי לפלוגי בין דבר שיש בו שיעור לדבר שאין בו שיעור אלא בין פת לשאר מיני מאכל כגון מעשה קדרה וכובא דארעא ופת הבאה בכיסנין היכא דלא קבע סעודתיה עלייהו ופת ופת דוחן שאין מברכין עליהם שלש ברכות אין אומרים לפניו המוציא אף על גב דלעיל בריש פירקין (דף לה) נפקא לן ברכה לכתחלה ק"ו מלבסוף כשהוא שבע מברך כשהוא רעב לא כ"ש מ"מ לא אמרינן דיו שלא יברך על משהו שבתחלה כמו שאינו מברך לבסוף דלאו קל וחומר גמור הוא דמה לבסוף שכן נהנה כבר כדאמר לעיל תדע דברכה לפניו לאו דאורייתא היא דהא תנן לעיל בפרק מי שמתו (דף כ ב) בעל קרי מברך על המזון לאחריו ואינו מברך לפניו. וכן בפרק היה קורא (דף טז א) הפועלים שהיו עושין מלאכה אצל בעה"ב אוכלין פתן ואין מברכין לפניו אבל מברכין לאחריה:

[דף לט ע"א] מי סברת ר' יוחנן זית קטן אכל זית גדול אכל וכו'. ובירושלמי מייתי עובדא אחרינא. רבי יוחנן נסב זית וברך לפניו ולאחריה והוה ר' חייא בר אבא מסתכל ביה אמר מאי הדין בבלאה מסתכל לית ליה כל שהוא ממין ז' טעון ברכה לפניו ולאחריו. אית ליה ומה צריכא ליה מפני שגרעיניתיה ממעטיה. ולית ליה לר' יוחנן מפני שגרעיניתיה ממעטיה מה עבד ליה ר' יוחנן משום בריה. מלתיה דר' יוחנן אמרה שכן אם אכל אפי' פרידה אחת של ענב או פרידה אחת של רמון שהוא טעון ברכה לפניו ולאחריה והשתא אי הוה עובדא דגמרא דידן הוה עובדא גופא דירושלמי א"כ חולק גמ' דידן על הירושל' וס"ל דאפי' בריה בעי כזית וגמ' דידן עיקר. אבל אפשר דשני מעשים הוו והאי דירושלמי הוי זית שלם כשהובא לפניו אע"ג שהשליך הגרעינים כיון שהובא לפניו שלם ונהנה מבריה שלימה מה שדרך לאכול ממנה יש כאן שיעור. אבל האי עובדא דגמרא דידן אפשר דהאי זית מליח דהובא לפניו בלא גרעין היה כי ההיא דסוף אין מעמידין (דף מ ב) גבי זיתי גלוסקא דקתני רבי יוסי אומר השלחים אסורים. היכי דמי שלחים א"ר יוסי בר חנינא כל שאוחז בידו וגרעיניתו נשמטת ובהך זית איירי הכא הלכך לא הוי בריה וירא שמים יחמיר שלא יאכל פחות מכשיעור להסתלק מן הספק ויש להסתפק על ברכת בורא נפשות אם צריכה שיעור אם לא דדילמא דוקא ברכה מעין שלש דכתיב ואכלת ושבעת וברכת הוא דבעי שיעור למר בכדי אכילה ולמר בכדי שביעה אבל בורא נפשות לא בעי שיעור והא דפריך הכא היכי בריך ר' יוחנן על זית מליח משום דבצר ליה שיעורא אליבא דר' חייא בר אבא פריך דאמר במילתיה קאי וצריך לברך עליו ברכה אחת מעין שלש או דלמא לא נתקנה בורא נפשות שהיא דרבנן אלא דומיא דברכה אחת מעין ג' שהיא דאורייתא (ומדר' צדוק בפ' הישן שנטל פחות מכביצה ולא בריך אחריו אלא לפניו אין ראייה

דילמא ברכת המזון לא בירך הא בורא נפשות בירך) ומתוך דברי ר"י משמע שאם אכל מז' מינים פחות מכשיעור שיברך אחריו בורא נפשות ולא נהירא לי דמסתבר דעל מין שראוי לברך עליו מעין ג' בשביל חסרון השיעור לא שייך ביה ברכה אחרת וכן משמע ההיא דרבי צדוק שלא בירך אחריו כלל דאילו בירך ברכה אחרת היה הספר מפרש איזה ברכה בירך וכן מצאתי בשם הרב ר' יונה ז"ל:

(13) אגרות משה – או"ח א' (סי' עד')

בשמה יין פחות מרביעית אבל יותר מכזית.

מה שנסתפק המ"ב בשער הציון /או"ח/ סי' ר"ח אות ע' בשמה יין פחות מרביעית אבל יותר מכזית או רוב רביעית די

סוברין שצריך לברך אחריו מעין שלש וא"כ היה פוטר שאר המשקין ששמה לכן אף שמספק אינו מברך על היין אפשר אין לו לברך על שאר המשקין דכי משום שאין אנו יודעים לברר ההלכה יחוייב עי"ז לברך בורא נפשות רבות. לע"ד אינו נכון כלל דכי כששמה גם יין לא נתחייב לברך על המשקין ברכה אחרונה אלא דאף שנתחייב לברך עליהו פוטרתן ברכה אחרונה דעל היין כמו שבכמה ראשונה דיין פוטרתן לשאר משקין, ואם כן הוא רק כשמברך על היין ולא בלא בירך אף שמה שלא בירך הוא מצד ספק להקל עכ"פ הא לא בירך ואיך יפטר שאר המשקין דודאי מחוייבין.

ואם דעת המ"ב הוא דכיון שמה שייך פוטר מיני משקין הוא מדין טפל להיין וסובר דטפל לא מתחייב כלל בברכה לכן כיון

שהן טפלין להיין לא נתחייבו כלל שאר המשקין לברך עליהו וממילא אין לברך עליהו בנפטר מלברך על היין, יקשה דא"כ אף אם היה ברור שאין לברך על פחות מרביעית נמי אין לו לברך על המשקין ולמה כתב דכי משום שאין אנו יודעים לברר ההלכה יחוייב לברך בנ"ר דמשמע דאם היה ברור שא"צ לברך היה צריך לברך בנ"ר על המשקין רק משום ספק דשמה צריך לברך מעין שלש אין יכול לברך מעין שלש אין יכול לברך בנ"ר מדין ספק להקל. וזה תמוה דאם טפל לא מתחייב כלל בברכה אין לו לברך מדין ברור אלא צריך לומר שסובר דטפל נמי חייב בברכה רק שנפטר בברכת העיקר ולכן אם היה פוטר מלברך מעין שלש על היין מודה שהיה חייב לברך בנ"ר על המשקין א"כ אף אם הדין הוא שחייב לברך אבל עכ"פ כיון שלנו הוא ספק ואינו מברך אין לו במה לפטור את המשקין מברכת בנ"ר ולכן יש להורות שצריך לברך על המשקין בורא נפשות.

אך אף לפ"ז יש להסתפק מה שמסתפק בשער הציון /או"ח/ סי' ר"י סק"ד בחצי רביעית יין וחצי רביעית שכר אם מצטרפין

לבורא נפשות מאחר דאפשר שעל חצי רביעית שהוא יותר מכזית מברך מעין ג' א"כ לא נפטר לדידהו בבורא נפשות ולכן אף שלא יברך עכ"פ מעין ג' מ"מ אפשר לא יוכל לברך גם בנ"ר שאפשר שלא נפטר והוא לבטלה. ומקום הספק הוא דמאחר דחזינן ששייך בנ"ר על כל דבר בעצם דהא אף פחות מכשיעור פת ויין מצטרפין להתחייב בורא נפשות, א"כ שייך בעצם ברכת בנ"ר גם בשמה כשעור אך מאחר שיצטרך לברך אח"כ גם מעין שלש ימצא דבנ"ר היה לבטלה ששתי ברכות אינו יכול לברך, לכן בידוע שלא יברך מעין ג' כהא דשמה כזית ורוב רביעית, דאף אם הדין שחייב עכ"פ לא יברך כיון שלא מבורר לנו ולחוש שמא יבא חכם גדול ויברר לנו שצריך לברך ודאי אין לחוש מאחר שבדורנו אין מי שיכריע, ולחוש שמא יבא אליהו ויברר הדין שחייב לברך הרי נפסק כרבי בתענית דף י"ז שתקנתן קלקלתן ולא חיישינן לזמן קצר דאיזה שעות לשמא יבנה המקדש וכ"ש הכא דהוא רק שעה קלה הזמן שיוכל לברך מעין ג' אחר שתיתו שאין לחוש לשמא יבא אליהו ויברר הדין לכן יש לו לברך בורא נפשות. וזה נראה לע"ד להורות למעשה שיברך בנ"ר על חצי רביעית יין וחצי רביעית שאר משקין. וכן נראה לע"ד דאם הוא במקום שאין לו סדור ואינו יכול לברך בעל פה ברכת מעין שלש ועד שיוכל להשיג סדור יעבור הזמן שיוכל לברך אחריו יש לו לברך בנ"ר אף על שעור שלם מיין. ולכתחלה ודאי אין לו לשנות יין כיון שאינו יכול לברך אחריו מעין שלש אבל בעבר ושמה יש לו לברך בנ"ר משום דבורא נפשות שייך גם על כשעור אם לא יברך מעין שלש שאינו לבטלה. וכן יהיה הדין במיני מזונות ופירות דז' המינים ואף בפת אם אין לו סדור ואינו יכול בעל פה לברך אף ברכת הזן אם עבר ואכל כשעור יצטרך לברך בורא נפשות.